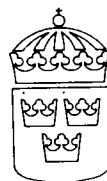

Jordbruksutskottets yttrande

1988/89:JoU1 y

Dödsboägende och samägende av jordbruksfastighet
m.m.

1988/89
JoU1 y

Till lagutskottet

Lagutskottet har den 18 oktober 1988 beslutat bereda jordbruksutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1988/89:9 om dödsboägende och samägende av jordbruksfastighet m.m.

Propositionen

I propositionen läggs fram olika förslag som syftar till att minska de olägenheter som i dag följer av att många jordbruksfastigheter ägs av dödsbon eller av flera personer med samäganderätt.

Ett dödsbo som innehar en jordbruksfastighet skall vara skyldigt att avveckla fastighetsinnehavet senast fyra år efter utgången av det kalenderår då dödsfallet inträffade. Sker inte avveckling i rätt tid, kan dödsboet vid vite föreläggas att fullgöra skyldigheten. Om det föreligger särskilda skäl, kan anstånd med avvecklingen medges. Anstånd kan förenas med villkor.

Vidare föreslås en lagändring i syfte att göra det lättare för myndigheterna att delge ett dödsbo olika handlingar. Delgivning som föranleds av att dödsboet innehar en jordbruksfastighet skall kunna ske genom att delgivningshandlingen överlämnas till någon av delägarna.

I propositionen föreslås vidare en särskild lag om förvaltningen av sådana jordbruksfastigheter som ägs av minst tre gemensamt. Enligt denna lag skall det finnas en ställföreträdare med uppgift att utåt företräda delägarna i angelägenheter som angår fastigheten och att inför delägarna svara för den löpande förvaltningen. För beslut av delägarna i förvaltningsfrågor krävs vanlig majoritet. Detta gäller dock inte frågor som gäller försäljning, pantsättning eller upplåtelse av rättigheter i vissa fall. I dessa frågor krävs samstämmighet mellan delägarna.

För att begränsa uppkomsten av samägende av jordbruksfastigheter föreslås en ändring i jordförvärvslagen. Förvärvstillstånd får vägras vid förvärv av andel i en jordbruksfastighet, om ägareförhållandena genom förvärvet blir sådana att ett rationellt utnyttjande av fastigheten försvåras.

I syfte att förhindra kringgående av jordförvärvslagen föreslås slutligen att tillstånd enligt den lagen skall krävas i fall då någon genom köp, byte eller gåva har förvärvat ett dödsbo vari ingår en jordbruksfastighet eller då någon, som genom köp, byte eller gåva har förvärvat en andel i ett sådant dödsbo och inte på annan grund är delägare i boet, tillskiftas fastigheten eller del därav.

Motionerna

1988/89:L3 av Allan Ekström (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår det föreslagna tillägget till 9 § delgivningslagen (1970:428),

2. att riksdagen förser 18 kap. 7 § ärvdabalken med det tillägget att prövning av utdömande av vite skall handläggas av tingsrätt.

1988/89:L4 av Karl-Gösta Svenson och Anders Andersson (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår propositionen vad avser dödsbos avvecklingsskyldighet av jordbruksfastighet,

2. att riksdagen avslår propositionen vad avser förändringarna i jordförvärvslagen,

1988/89:L5 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar införa regler om differentiering av avvecklingsfristen för dödsbon som innehar jordbruksfastighet.

1988/89:L6 av Sven Eric Lorentzon m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen avslår de i propositionen föreslagna ändringarna i jordförvärvslagen.

1988/89:L7 av Ulla Orring m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar om sådan ändring i förslag till lag om ändring i ärvdabalken att ställföreträdare skall utses i dödsbo,

2. att riksdagen beslutar om sådan ändring i förslag till lag om förvaltning av vissa samägda jordbruksfastigheter att lagens tillämpning skall gälla om jordbruksfastighet ägs av minst två gemensamt som inte är gifta eller sambör,

3. att riksdagen avslår 4 § första stycket 5 p. i förslag till lag om ändring i jordförvärvslagen.

1988/89:L8 av Ove Karlsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av förslag till ny lydelse av 23 kap. 3 § ärvdabalken.

Utskottet

Begränsning av dödsbons innehav av jordbruksfastigheter

I propositionen läggs fram olika förslag som syftar till att minska de olägenheter som följer av att många jordbruksfastigheter ägs av dödsbon eller av flera personer med samäganderätt.

Enligt propositionens förslag till lag om ändring i ärvdabalken skall ett dödsbo som innehar en jordbruksfastighet vara skyldigt att avveckla fastighetsinnehavet senast fyra år efter utgången av det kalenderår då dödsfallet inträffade. I övergångsbestämmelserna anges att avvecklingsskyldigheten inträder senast den 1 juli 1993 för dödsbon efter någon som avlidit

före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna, dvs. den 1 juli 1989.

1988/89:JoU1 y

Förslaget möter invändningar i motion L4 av Karl-Gösta Svenson och Anders Andersson (m). Motionärerna hänvisar till att representanter för moderata samlingspartiet i annat sammanhang yrkat att jordförvärvslagen (1979:230) ändras så att fysiska personers förvärv av jordbruksfastigheter faller utanför tillståndsprövningen. Det nu aktuella förslaget om begränsning i ägandet av jordbruksfastigheter genom dödsbo anser sig motionärerna av ideologiska skäl ej kunna acceptera och yrkar avslag på propositionen i motsvarande del (yrkande 1).

I motion L5 av Lars Werner m.fl. (vpk) anförs att det finns skäl att överväga en kortare avvecklingsfrist för dödsbon som bestått under lång tid. Motionen innehåller dock inget specificerat förslag om ändring i de av regeringen föreslagna övergångsbestämmelserna.

Utskottet anser att de åtgärder som föreslås i propositionen förbättrar förutsättningarna för en från samhällssynpunkt önskvärd rationalisering inom jord- och skogsbruket. Utskottet tillstyrker för sin del förslaget till lag om ändring i ärvdabalken och avstyrker motion L4 yrkande 2.

Förslaget i motion L5 är ej utformat så att det kan ställas mot regeringens förslag om övergångsbestämmelser för äldre dödsbon. Utskottet utgår från att en avsevärt kortare avvecklingsfrist än fyra år knappast är praktiskt möjlig vare sig det gäller äldre dödsbon eller dödsbo efter någon som avlider efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna. Mot en differentiering talar också behovet av enhetliga bestämmelser och av möjligheter till kontroll att avvecklingsskyldigheten efterlevs. Med hänsyn till de föreslagna bestämmelserna om anstånd med avvecklingen är det för övrigt tveksamt om en kortare avvecklingsfrist för vissa dödsbon skulle få någon praktisk betydelse. Från de synpunkter utskottet har att företräda finns inga skäl att förorda differentierade avvecklingsfrister i enlighet med synpunkterna i motion L5.

Samägande av jordbruksfastigheter

I propositionen föreslås en särskild lag om förvaltning av vissa samägda jordbruksfastigheter. För en jordbruksfastighet som ägs av fler än två gemensamt skall enligt förslaget finnas en ställföreträdare med uppgift att handha den löpande förvaltningen och med behörighet att företräda delägarna i frågor som rör fastigheten.

I motion L7 av Ulla Orring m.fl. (fp) yrkas att lagen tillämpas redan när två personer som inte är gifta eller sambor gemensamt äger en fastighet.

Utskottet konstaterar att det enligt propositionens bakgrundsuppgifter finns drygt 70 000 samägda jordbruksfastigheter, varav omkring två tredjedelar ägs av två personer. Enligt kommitténs undersökningar innehas av de tvåägda fastigheterna det helt dominerande antalet av makar eller sambor (SOU 1987:2 s. 78 f.). Det förslag om ändring av lagens tillämpningsområde som framförs i motionen har således en mycket begränsad räckvidd. Som framhålls i propositionen är vidare ett av motiven bakom förslaget att undanröja de olägenheter som består i att myndigheterna har svårt att få kontakt med delägarna i en samägd fastighet. Från denna utgångspunkt finns det enligt utskottets mening knappast behov av att utse en ställföreträdare

redan i de fall då två personer äger en fastighet. Med det anförda tillstyrker utskottet för sin del regeringens förslag och avstyrker motion L7.

1988/89:JoU1 y

Ändringar i jordförvärvslagen

Enligt propositionen föreligger viss osäkerhet om jordförvärvslagens räckvidd i vissa fall av dödsboöverlåtelser där jordbruksfastighet ingår i boet. Med hänvisning härtill föreslås en ändring av 2 § JFL som innebär att tillstånd enligt lagen skall krävas då någon genom köp, byte eller gåva förvärvar ett dödsbo som äger jordbruksfastighet eller då någon, som genom köp, byte eller gåva har förvärvat en andel i ett sådant dödsbo och inte på annan grund är delägare i boet, tillskiftas fastigheten eller del därav.

Vidare införs i 4 § första stycket 5 p. JFL en möjlighet för prövningsmyndigheten att vägra förvärvstillstånd vid förvärv av andel i jordbruksfastighet, om ägarförhållandena genom förvärvet skulle bli sådana att de kan antas försvåra ett rationellt utnyttjande av fastigheten.

I motion L4 av Karl-Gösta Svenson och Anders Andersson (m) och motion L6 av Sven Eric Lorentzon m.fl. (m) yrkas avslag på de föreslagna ändringarna i JFL. Motionärerna hänvisar bl.a. till att moderata samlingspartiet i annat sammanhang framhållit lagens negativa effekter för jordbruksnäringen. De nuvarande begränsningarna för enskilda personer i fråga om förvärv av jordbruksfastigheter borde enligt motionärerna avskaffas. Ytterligare utvidgning av lagens tillämpningsområde anser man därför inte bör ifrågakomma.

I motion L7 av Ulla Orring m.fl. (fp) påpekas att kommittén inte behandlat frågan om att införa ytterligare en grund för att vägra förvärvstillstånd i 4 § JFL. Med hänvisning till i annat sammanhang framförda yrkanden från folkpartiet om uppmjukning av JFL hemställer motionärerna att propositionen avslås i denna del.

Utskottet vill erinra om att ett antal motioner med krav på ändringar i JFL nyligen behandlats i utskottet (1988/89:JoU1). I detta sammanhang har utskottet bl.a. avstyrkt motioner (m, fp) som syftar till en inskränkning av JFL:s tillämpningsområde.

Vid behandlingen av den nu aktuella propositionen har utskottet inte funnit anledning att motsätta sig de föreslagna ändringarna i 2 § och 4 § JFL. Från jordpolitisk synpunkt får det anses som en fördel att olämplig ägarsplittring genom andelsförvärv kan motverkas i förvärvsprövningen. Vad som skall anses som olämplig ägarsplittring anges närmare i specialmotiveringen (prop. 1988/89:9 s. 45).

Utskottet tillstyrker för sin del de föreslagna ändringarna i JFL och avstyrker motionerna L4 yrkande 2, L6 och L7 yrkande 3.

Övriga frågor

Enligt motion L8 av Ove Karlsson (s) skulle det innebära vissa fördelar om kommitténs förslag till ändring av 23 kap. 3 § ärvdabalken genomfördes. Kommitténs lagförslag redovisas i bil. 2 till propositionen (s. 62 ff.). Enligt den föreslagna lydelsen av 23 kap. 3 § ärvdabalken skulle vid arvskifte sådan

fast egendom i dödsboet som är taxerad som jordbruksfastighet om möjligt läggas på en lott.

1988/89:JoU1 y

Enligt utskottets mening finns det ett samhällsintresse i att egendom som är taxerad som jordbruksfastighet vid arvskifte läggs på en lott och inte uppdelas på ideella andelar e.d. Det av kommittén upprättade lagförslaget kan dock inte få någon annan funktion än en allmänt hållen rekommendation som ej är bindande för delägarna. Med hänsyn till de nya arvsregler som införts i anslutning till den nya äktenskapsbalken kan det antas att efterlevande make i större utsträckning än tidigare blir ensam arvtagare till jordbruksfastighet som ingår i dödsboet. Det bör i första hand ankomma på lagutskottet att bedöma lämpligheten av en sådan lagändring som avses i motionen.

Propositionen och motionerna föranleder i övrigt inget yttrande från utskottets sida.

Stockholm den 8 november 1988

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Hans Gustafsson (s), Håkan Strömberg (s), Sven Eric Lorentzon (m), Grethe Lundblad (s), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Åke Selberg (s), Ingvar Eriksson (m), Bengt Rosén (fp), Lennart Brunander (c), Annika Åhnberg (vpk), Åsa Domeij (mp), Inge Carlsson (s) och Carl G Nilsson (m).

Avvikande meningar

1. Differentierade avvecklingsfrister

Annika Åhnberg (vpk) anser att utskottet med anledning av motion L5 hade bort föreslå att lagutskottet utformar övergångsbestämmelser om differentierade avvecklingsfrister i enlighet med synpunkterna i motionen.

2. Förvärv av dödsboandel m.m.

Sven Eric Lorentzon, Ingvar Eriksson och Carl G Nilsson (alla m) anser att utskottet, på de skäl som anförs i motionerna L4 och L6, hade bort avstyrka den föreslagna utvidgningen av 2 § JFL.

3. Förvärvsprövning vid förvärv av andel i jordbruksfastighet

Sven Eric Lorentzon (m), Lars Ernestam (fp), Ingvar Eriksson (m), Bengt Rosén (fp) och Carl G Nilsson (m) anser att utskottet, på de skäl som anförs i motionerna L4, L6 och L7, hade bort avstyrka regeringens förslag om införande av en ny grund i 4 § JFL för att vägra förvärvstillstånd vid andelsförvärv.

